

Analiza izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini¹

1. Pregled: Međunarodni standardi i potreba za izmjenama i dopunama

Niz izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini (u nastavku teksta ZoSPI) izaziva zabrinutost time što određeni broj predloženih odredbi nije u skladu sa međunarodnim standardima i/ili ne bi bio primjenjiv u praksi.

Posebno su pokušaji da se zakonom definišu kategorije informacija koje bi trebale, odnosno ne bi trebale biti objavljene zabrinjavajući pošto nose rizik ograničavanja pristupa velikim količinama informacija od javnog značaja, uključujući i onih vezanih za učešće u donošenju odluka, za smanjenje rizika od korupcije i objavljivanja slučajeva korupcije i sukoba interesa, kao i za obezbjeđivanje javne kontrole sudskog procesa.

Obrazloženje za predložene izmjene i dopune ističe niz razloga koji uključuju:

- „usaglašavanje sa Konvencijom Vijeća Evrope o pristupu službenim dokumentima (CETS br. 205), koju je Bosna i Hercegovina ratifikovala 2011. godine”²
- činjenicu da „Agencija za zaštitu ličnih podataka Bosne i Hercegovine u svom Izvještaju konstatovala da je sadašnje rješenje zaštite ličnih podataka prevaziđeno, te da se reflektuje na koncept zaštite ličnih podataka kao izvedenog prava iz prava na privatnost”
- usaglašavanje sa „pravim naslijeđem Evropske unije (*acquis communautaire*) i međunarodnim standardima i preporukama Vijeća Evrope u ovoj oblasti [sloboda informacija]”

Ovo su, u principu, prihvatljivi razlozi za reviziju ZoSPI-ija. Konvencija Vijeća Evrope o pristupu službenim dokumentima je urađena nakon što je Bosna i Hercegovina usvojila ZoSPI i bilo koja izmjena treba imati za cilj usklađivanje sa tim sporazumom. Također je dobrodošao pokušaj usklađivanja zakona Bosne i Hercegovine sa regionalnim standardima i standardima EU po pitanju prava na pristup informacijama.

S druge strane, mi ističemo da nejasno pozivanje na „*acquis communautaire*” i nedovoljno konkretan ton Obrazloženja koji je u prilogu predloženih izmjena i dopuna nisu sami po sebi dovoljan razlog: tekst bi trebao biti konkretniji, te jasno opravdati zašto se neke promjene uvode i na koji način one usklađuju zakonodavni okvir u Bosni i Hercegovini sa međunarodnim standardima.

Fokus ove analize će biti na onome što ovi standardi zahtijevaju i da li su predloženi amandmani zaista u skladu s njima. U tekstu se nalazi niz preporuka o tome koje amandmane ne bi trebalo usvojiti i koje amandmane bi trebalo detaljno analizirati prije nastavka procesa. Posebno, i najviše, zabrinjava predloženi član 8.2 kojeg ne bi trebalo usvojiti pošto je u direktnom sukobu sa međunarodnim standardima i to na više načina.

¹ Ovu analizu je pripremila Helen Darbshire, izvršna direktorica u organizaciji Access Info Europe. Gospođa Darbshire je bila član komisije koja je radila na izradi prvog Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH, od 1999. do 2000. godine.

² Tekst Konvencije je dostupan u Uredu za sporazume Vijeća Evrope i na stranici <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=205&CM=1&CL=EN>. Prema informacijama Ureda za sporazume, Bosna i Hercegovina je potpisala Konvenciju o pristupu službenim dokumentima Vijeća Evrope dana 1. septembra 2010. godine, a ratifikovala je dana 31. januara 2012. godine.

Primjećeno je da postoji niz koraka koji bi se mogli poduzeti kako bi se ojačao ZoSPI u skladu sa odredbama Konvencije Vijeća Evrope o pristupu službenim dokumentima, u skladu sa prepoznavanjem prava pristupa informacijama od strane međunarodnih tijela u oblasti ljudskih prava, kao i u skladu sa preporukama predstavnice Organizacije za sigurnost i suradnju u Evropi (OSCE) za slobodu medija, te uporednim standardima koje su postavile mnoge zemlje u Evropi koje su usvojile zakone o pristupu informacijama poslije Bosne i Hercegovine.

Ono što je najvažnije u kontekstu debate o trenutnim reformama jeste osigurati da se u razdvajanju Zakona o slobodi pristupa informacijama i Zakona o zaštiti ličnih podataka ne uvode nikakve odredbe koje bi ozbiljno naštetile pravu na pristup informacijama. Preporuke sadržane u ovom dokumentu imaju to u cilju i mi pozivamo Vijeće ministara i Parlamentarnu skupštinu Bosne i Hercegovine da na njih obrate punu pozornost.

2. Ustavni osnov za izmjene i dopune

Kao što je istaknuto u Obrazloženju, ustavne ovlasti za predlaganje izmjena i dopuna proističu iz mandata Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za donošenje zakona (član IV 4. a) Ustava Bosne i Hercegovine). Ove ovlasti se, pak, moraju vršiti u skladu sa ostalim odredbama Ustava i moraju osigurati da svo buduće zakonodavstvo bude u skladu sa Ustavom, što sadrži posebnu obavezu pridržavanja prava predviđenih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda koja će „imati prioritet nad svim ostalim zakonima“ (član II 2.), kao i ostalim ugovorima uključujući Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine (Aneks I).

Pozivanje na ove Konvencije je važno kad se uzmu u obzir obaveze Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine na polju prava na pristup informacijama zato što je osnovno pravo pristupa informacijama razvijeno pod okriljem ovih Konvencija i trebalo bi se poštovati u zakonu i praksi u Bosni i Hercegovini.

Konkretno, Evropski sud za ljudska prava presudio je 2009. godine da je pravo na pristup informacijama koje su u posjedu javnih institucija zaštićeno članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima koji štiti pravo na slobodu izražavanja. U ključnoj odluci *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*³, sud u Strazburu je utvrdio da je pravo posebno snažno kada su javne institucije jedine koje su u posjedu informacija (tzv. monopol na informaciju), te se informacija ne može dobiti iz drugog izvora. Nadalje, kada javna institucija posjeduje informaciju koja je ključna za predstavnike tijela koja se brinu za zaštitu interesa javnosti u okviru svojih funkcija, kao što su predstavnici medija i civilnog društva, tada uskraćivanje te informacije predstavlja uplitanje u pravo na slobodu izražavanja koje je zaštićeno članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

U kontekstu debate u Bosni i Hercegovini, vrijedna je pomena činjenica da je Evropski sud za ljudska prava odbacio mišljenje da se zaštita ličnih podataka o javnim zvaničnicima može koristiti kako bi se uvela sveobuhvatna ograničenja prava na pristup informacijama. Sud je naveo da bi bilo „*pogubno za slobodu izražavanja u sferi politike kada bi javni zvaničnici mogli cenzurisati štampane medije i javnu debatu u ime svojih prava ličnosti*“⁴ i da se na te argumente ne može pozivati kako bi se opravdalo ograničenje pristupa informacijama i posljedično uplitanje u slobodu izražavanja koja je zaštićena članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Bilo koji predloženi amandman na ZoSPI u Bosni i Hercegovini treba ovo uzeti u obzir i osigurati da zaštita ličnih podataka ne postane izgovor za nesrazmjerno ograničavanje slobode izražavanja i slobode medija u Bosni i Hercegovini.

³ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary* (predstavka br. 37374/05) od 14. aprila 2009. godine je dostupan na stranici <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-92171>, paragraf 38.

⁴ Ibid, paragraf 37.

Postojanje prava na pristup informacijama kao sastavnog dijela slobode izražavanja potvrdio je Komitet Ujedinjenih nacija za ljudska prava u julu 2011. godine, u svom Općem komentaru br. 34, u kojem stoji:

18. Član 19, paragraf 2, obuhvata pravo na pristup informacijama u posjedu organa vlasti. Takve informacije uključuju arhive državnih organa, bez obzira na oblik u kojem se informacije čuvaju, njihov izvor i datum nastanka. Državni organi podrazumijevaju, kao što je navedeno u stavu 7 ovog Općeg komentara [sve grane vlasti (izvršnu, zakonodavnu i sudsku) i druge javne ili državne organe, na bilo kom nivou - nacionalnom, regionalnom ili lokalnom]. Takvi organi mogu uključiti i druge subjekte, kada takvi subjekti obavljaju javnu funkciju."

U svjetlu ovih značajnih događaja vezanih za pravo na pristup informacijama do kojih je došlo nakon što je Bosna i Hercegovina usvojila prvi ZoSPI, bilo koji amandman na Zakon o slobodi pristupa informacijama mora osigurati da se pravo na pristup informacijama tretira kao ljudsko pravo, te da se zakonodavnim okvirom postigne odgovarajući balans između pristupa informacijama i drugih prava iz Evropske konvencije (uključujući pravo na privatnost). Zakonodavci također moraju osigurati da se ZoSPI mijenja jedino na načine koji su u skladu sa trenutnim tumačenjem prava tih konvencija, i koji ne smiju nametati ograničenja tih prava koja bi bila veća od onih dozvoljenih tim standardima.

Ostale međunarodne ugovore, uključujući Konvenciju Vijeća Evrope za zaštitu lica s obzirom na automatsku obradu ličnih podataka usvojenu 28. januara 1981. godine (CETS, br. 108) i Konvenciju o pristupu službenim dokumentima usvojenu 18. juna 2009. godine (CETS, br. 205), treba tumačiti u skladu sa ovim međunarodnim ugovornim obavezama o ljudskim pravima i tumačenjem tih obaveza od strane nadležnih tijela, posebno Evropskog suda za ljudska prava.

Kao što je izloženo u ovoj analizi, nisu poduzete dovoljne mjere kako bi se osiguralo da predložene izmjene budu u skladu sa ovim međunarodnim pravnim obavezama na dva glavna načina. Prvo, one ne omogućavaju dovoljno širok obim prava na pristup informacijama uvođenjem dodatnih ograničenja i, drugo, ne uspostavljaju pravilnu ravnotežu sa pravom na privatnost. Izmjene bi doista trebale biti drugačijeg karaktera tako da osiguraju da je pravo na pristup informacijama u potpunosti u skladu sa međunarodnim standardima u oblasti prava na pristup informacijama.

3. Evaluacija predloženih izmjena i dopuna.

3.1 Odvajanje odredaba o zaštiti ličnih podataka

S obzirom na to da Bosna i Hercegovina sada ima Zakon o zaštiti ličnih podataka (koji nije, sam po sebi, predmetom ove analize), čini se prihvatljivim odstraniti iz Zakona o slobodi pristupa informacijama (ZoSPI) odredbe koje se odnose na mehanizme definirane Zakonom o zaštiti ličnih podataka. To podrazumijeva brisanje člana 1. stav 1. tačka c), koji se odnosio na pravo svakog fizičkog lica da zatraži izmjene i stavi primjedbu na svoje lične informacije pod kontrolom javnog organa. Ovakva odredba više nije potrebna u sklopu ZoSPI-ija.

Preporuka: Prihvatljivo je izvršiti ovu izmjenu i dopunu, pod uslovom da Zakon o zaštiti ličnih podataka omogućava nosiocima podataka pristup i/ili mogućnost komentara na njihove lične podatke i to u punom skladu sa standardima Vijeća Evrope i Evropske unije.

3.2 Tumačenje

Predložene izmjene i dopune zamijenit će sadašnji član 2., kako slijedi:

Sadašnja odredba	Predložena odredba
Tumačenje člana 2. Odredbe ovog zakona tumače se tako da se u najvećoj mjeri i bez odlaganja olakša i potakne saopćavanje informacija pod kontrolom javnog organa uz najnižu prihvatljivu cijenu.	Tumačenje člana 2. 1. Pristup informacijama u posjedu javnog organa zasniva se na slijedećim principima: a) slobodi informisanja, b) jednakih uslova za ostvarivanje prava na pristup informacijama, c) otvorenosti i javnosti rada javnog organa, d) hitnosti postupka. 2. Pristup informacijama u posjedu javnog organa je u javnom interesu.

Neophodnost predloženih izmjena i dopuna nije u potpunosti jasna i prilično je nejasno objašnjena u Obrazloženju u kojem se kaže da se izmjene uvode „uvažavajući međunarodne standarde u ovoj oblasti i demokratske vrijednosti suvremenog društva“.

Napominje se kako je sadašnji član 2. uveliko u skladu s Konvencijom Vijeća Evrope o pristupu službenim dokumentima, u čijoj je preambuli sadržan princip javnosti („svi službeni dokumentu su u principu javni i mogu biti zadržani samo u slučaju zaštite drugih prava i legitimnih interesa“), te sadrži posebne odredbe kojima se propisuje brza i jednostavna dostava informacija podnosiocu zahtjeva, uz realnu ili besplatnu naknadu.

S druge strane, uvođenje koncepta „slobode informisanja“ (predloženi član 2.1.a) ne odražava jezik Konvencije o pristupu službenim dokumentima niti jezik Komiteta UN-a za ljudska prava, kojim se jasno kaže da je šire pravo na slobodu pristupa informaciji veoma specifično pravo na pristup informacijama, nešto što ne spada u slobodan protok informacija.

Ostatak izmjena u tekstu izgleda da, barem u engleskom prijevodu, nije problematičan, te zaista ide u korist povećanja ravnopravnosti u pristupu.

Predložena nova odredba 2.2, u kojoj se navodi da „Pristup informacijama u posjedu javnog organa je u javnom interesu“ čini se da potvrđuje princip javnosti, barem u engleskom prijevodu, ali je elegantnije sročena u izvornom zakonu. Zaista, ovdje postoji manja mogućnost da se novi jezik može pogrešno protumačiti da se princip ograničava na činjenicu da se sve informacije u posjedu javnog organa smatraju javnim informacijama, s ograničenim brojem izuzetaka.

Preporuke:

- » Ponovno razmotriti neophodnost ovih izmjena i dopuna, posebno ako ostatak zakona nije potrebno mijenjati.
- » Suzdržati se od izmjene terminologije 'pristup informacijama' u terminologiju 'sloboda informisanja'.
- » Osigurati da svaki novi jezik koji se uvodi jasno odražava tekst Konvencije o pristupu službenim dokumentima i tekst Općeg komentara, br. 34 Komiteta UN-a za ljudska prava.

3.3 Definicije

Predložene izmjene i dopune člana 3., kako je navedeno, imaju za cilj definiranje termina kako bi se „osigurala detaljna razrada odredaba istih i uz nastojanje da se, u skladu s međunarodnim standardima u ovoj oblasti razvije realan i praktično primjenljiv koncept ostvarivanja prava na pristup informacijama u posjedu javnih organa.“

Predložena izmjena je opsežna, kao što je opisano u tabeli dolje:

Sadašnja odredba	Predložena odredba
<p>Definicije U svrhu ovog Zakona: Napomena: ovo nije sadašnja verzija</p> <p>(1) „informacija“ podrazumijeva svaki materijal kojim se prenose činjenice, mišljenja, podaci ili bilo koji drugi sadržaj, uključujući svaku kopiju ili njen dio, bez obzira na oblik, karakteristike, vrijeme kada je sačinjena i kako je klasificirana.</p> <p>(2) „javni organ“ znači bilo koji od navedenih u Bosni i Hercegovini:</p> <ul style="list-style-type: none"> (a) organ izvršne vlasti; (b) organ zakonodavne vlasti; (c) organ sudske vlasti; (d) pravno lice s javnim ovlaštenjima, koje je osnovano u skladu sa zakonom; (e) bilo koji drugi upravni organ; (f) organ koji je u vlasništvu ili pod kontrolom javnog organa. <p>(3) „kontrola“ znači posjedovanje informacija ili pristup informacijama.</p> <p>(4) „lična informacija“ znači svaka informacija koja se odnosi na fizičko lice koje se može neposredno ili posredno identificirati činjenicama, naročito uključujući: identifikacioni broj, fizički, mentalni, ekonomski, etnički, vjerski, kulturni ili socijalni identitet tog lica.</p> <p>(5) „nadležni javni organ“ znači javni organ koji ima kontrolu nad traženom informacijom, kao i javni organ koji je sačinio informaciju ili za koga je sačinjena informacija. Ako se javni organ koji je sačinio informaciju ili za koga je sačinjena informacija ne može utvrditi, nadležan je onaj javni organ čija je nadležnost najbliža traženoj informaciji.</p>	<p>Član 3. mijenja se i glasi:</p> <p>„Član 3. Definicije pojedinih pojmova“</p> <p>Pojmovi korišteni u ovom zakonu imaju slijedeće značenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pravo pristupa informaciji obuhvaća pravo na traženje i dobivanje informacije koja se nalazi u posjedu javnog organa; b) informacija je svaki materijal u pisanoj, štampanoj, video, zvučnoj, elektronskoj ili drugoj formi, kojim se prenose činjenice, mišljenja, podaci ili bilo koji drugi sadržaj, uključujući svaku kopiju ili njen dio, bez obzira na oblik ili karakteristike, izvor (autora), kao i na to kada je sačinjena i kako je klasificirana; c) javni organ je organ vlasti, državni organ (zakonodavni, izvršni, sudski), javna ustanova, institucija s javnim ovlaštenjima kojoj je povjereno vršenje javnih ovlasti, koje osniva država ili koje se finansira iz javnih prihoda, u čijem posjedu se informacija nalazi; d) informacija u posjedu javnog organa je faktičko posjedovanje informacije od strane javnog organa (lične informacije, informacije dostavljene od drugih javnih organa ili trećih osoba), bez obzira na osnov i način sticanja; e) podnosilac zahtjeva je pravno ili fizičko lice koje traži pristup informaciji; f) saznanje sadržaja informacije podrazumjeva učiniti informaciju dostupnom podnosiocu zahtjeva ili trećim osobama, bez obzira na svrhu korištenja; g) objavljivanje informacija je omogućavanje saznanja sadržaja informacije; h) odgovorno lice je lice ovlašteno za postupanje po zahtjevu za pristup informacijama, osoba ovlaštena za postupanje po žalbi i lice odgovorno za zakonitost rada javnog organa; i) dan podnošenja je dan kada je zahtjev ili drugi podnesak primljen u javnom organu; j) dan dostavljanja je dan kada je rješenje ili drugi akt uručen podnosiocu zahtjeva; k) kontrola znači raspolaganje informacijama ili kontrola slobode pristupa informacijama.

Prijedlog da se dalje izmijeni i dopuni član 3. Zakona, „Definicije pojedinih pojmova“, čije su izmjene i dopune bile vršene u prošlosti, predstavlja veoma veliku mješavinu nekih prihvatljivih i nekih problematičnih prijedloga. U daljem tekstu ih razmatramo jednog po jednog.

Prijedlog 3.a *Pravo pristupa informaciji obuhvaća pravo na traženje i dobivanje informacije koja se nalazi u posjedu javnog organa;*

Analiza: Međunarodnim standardima je razjašnjeno da pravo pristupa informaciji predstavlja sastavni dio prava na slobodu izražavanja, pa zbog toga takođe obuhvata pravo na korištenje i distribuciju dobijene informacije.

Preporuka: Revidirajte predloženi tekst da biste ga uskladili sa međunarodnim standardima.

Prijedlog 3.b: *Informacija je svaki materijal u pisanoj, štampanoj, video, zvučnoj, elektronskoj ili drugoj formi, kojim se prenose činjenice, mišljenja, podaci ili bilo koji drugi sadržaj, uključujući svaku kopiju ili njen dio, bez obzira na oblik ili karakteristike, izvor (autora) kao i na to kada je sačinjena i kako je klasificirana;*

Analiza: Naročitu zabrinutost u vezi sa ovom odredbom predstavlja izraz “prenose činjenice, mišljenja, podaci ili bilo koji drugi sadržaj”, koji se, u najboljem slučaju, čini suvišnim, a u najgorem slučaju može biti iskorišten da se onemogući pristup informaciji (na osnovu toga da se njome ne “prenosi” nešto). To treba izbrisati. Sve u svemu, radi se o nepotrebno detaljnom tekstu odredbe i preporučuje se jasnoća sadržana u Konvenciji o pristupu službenim dokumentima, u skladu sa kojom informacija predstavlja “sve informacije snimljene u bilo kojem obliku, sačinjene ili primljene i u posjedu organa vlasti.”

Preporuka: Revidirajte predloženi tekst, naročito da biste uklonili suvišnu terminologiju; koristite odredbu Konvencije o pristupu službenim dokumentima.

Prijedlog 3.c: *Javni organ je organ vlasti, državni organ (zakonodavni, izvršni, sudski), javna ustanova, institucija s javnim ovlaštenjima kojoj je povjereno vršenje javnih ovlasti, koje osniva država ili koje se finansira iz javnih prihoda, u čijem posjedu se informacija nalazi;*

Analiza: Čini se da je ovaj amandman u skladu sa Konvencijom o pristupu službenim dokumentima.⁵ Konstatujemo da je posljednji dio rečenice “u čijem posjedu se informacija nalazi ” nepotreban, pošto on predstavlja sastavni dio definicije informacije.

Preporuka: Izbrišite posljednji dio rečenice.

Prijedlog 3.d: *Informacija u posjedu javnog organa je faktičko posjedovanje informacije od strane javnog organa (lične informacije, informacije dostavljene od drugih javnih organa ili trećih osoba), bez obzira na osnov i način sticanja;*

⁵ Konstatujemo da se, u skladu sa informacijama koje smo dobili od Vijeća Evrope, Bosna i Hercegovina nije ni na koji način izjasnila u trenutku dostavljanja ratifikacije u Ured za sporazume Vijeća Evrope. Ako je to slučaj, onda Bosna i Hercegovina nije iskoristila priliku da signalizira da se njen zakon odnosi na opcione odredbe Konvencije u smislu obima primjene, kao što su to učinile Mađarska i Latvija, na primjer. Bosna i Hercegovina treba preduzeti korake da to ispravi, u komunikaciji sa Uredom za sporazume Vijeća Evrope. Vidjeti <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=205&CM=8&DF=29/05/2013&CL=ENG&VL=1>

Analiza: Ovakav tekst odredbe je od pomoći i pozitivan je. Preporučujemo da se pravo pristupa informacijama proširi na informacije koje drugi (treće osobe) imaju u svom posjedu u ime javnog organa.

Preporuka: Razjasnite da se pravo pristupa informacijama proširuje na informacije koje drugi (treće osobe) imaju u svom posjedu u ime javnog organa.

Prijedlog 3.e: *Podnosilac zahtjeva je pravno ili fizičko lice koje traži pristup informaciji;*

Analiza: Ovaj amandman je prihvatljiv pošto je na osnovu međunarodnih standarda jasno da bilo koje pravno ili fizičko lice može tražiti pristup informaciji. Upravo Konvencija o pristupu službenim dokumentima ohrabruje strane potpisnice da idu i dalje od ovoga, navodeći u članu 4.2 da "strane mogu omogućiti podnosiocu zahtjeva da ostane anonimna osim kada je identifikovanje nužno za proces obrade zahtjeva". Pošto se radi o univerzalnom pravu, nije važno ko je podnosilac zahtjeva, i nije nužno da javno tijelo zna kome ustupa informaciju: ako je informacija javna, onda je javna za svijet. Međunarodni standardi su također pojasnili, u skladu s tim da je pristup informacijama ljudsko pravo, svaka osoba, uključujući i osobe koje ne borave u zemlji, ima pravo da podnese zahtjev za pristup informaciji. Primjećeno je, ipak, u izvještajima organizacija civilnog društva da je praksa mnogih javnih tijela u Bosni i Hercegovini pokazala da ona zahtijevaju da se podnosioci zahtjeva identifikuju, a u nekim slučajevima su čak bile zatražene kopije ličnih dokumenata ili pravnog statusa, i slično. Trenutna reforma ZoSPI-a je prilika da zakonodavci okončaju takvu praksu i da utvrde da, sem osnovnih kontakt informacija (koje mogu biti adresa stanovanja ili elektronska adresa), dodatni podaci nisu potrebni za procesuiranje zahtjeva.

Preporuka: Razmotrite pojašnjavanje odredbe tako da podnosiocima zahtjeva bude potrebna samo kontakt adresa, elektronska ili adresa stanovanja, za prijem informacija.

Prijedlog 3.f: *Saznanje sadržaja informacije podrazumjeva učiniti informaciju dostupnom podnosiocu zahtjeva ili trećim osobama, bez obzira na svrhu korištenja;*

Analiza: Neophodnost ili značenje ovog amandmana nije jasno, niti je dovoljno objašnjeno u obrazloženju koje se nalazi uz amandmane, u kojem se uopšteno navodi da amandmani na član 3. imaju za cilj "da se, u skladu s međunarodnim standardima u ovoj oblasti, razvije realan i praktično primjenjiv koncept ostvarivanja prava na pristup informacijama u posjedu javnih organa." Naročito nije jasno šta se misli pod "trećim osobama" u ovoj definiciji. Izraz "bez obzira na svrhu korištenja" također izaziva zabrinutost, pošto se njime potencijalno otvaraju vrata pitanjima o tome koja je svrha korištenja. Postavljamo pitanje da li se ovom odredbom ostvaruje bilo kakav napredak i preporučujemo da se ona ukloni iz liste amandmana. Ako je to neophodno, mogao bi se osnažiti tekst odredbe kojim bi se izričito zabranilo javnim zvaničnicima ispitivati ili zahtijevati razloge opravdanosti zahtjeva ili planirane upotrebe te informacije; ta se odredba trenutno nalazi u članu 11. stav 4 temeljnog teksta Zakona.

Preporuka: Uklonite ovaj prijedlog.

Prijedlog 3.g: *Objavljivanje informacija je omogućavanje saznanja sadržaja informacije;*

Analiza: Obično nije neophodno u zakonima o slobodi pristupa informacijama konkretizovati značenje objavljivanja informacije podnosiocu zahtjeva. Postavljamo pitanje da li je to neophodno (takođe, tekst ove odredbe na engleskom jeziku se relativno malo razlikuje od odredbe 3.f).

Preporuka: Ponovo razmotrite neophodnost ove odredbe.

Prijedlog 3.h: *Odgovorno lice je lice ovlašteno za postupanje po zahtjevu za pristup informacijama, osoba ovlaštena za postupanje po žalbi i lice odgovorno za zakonitost rada javnog organa;*

Analiza: Prihvatljivo je i važno da takva osoba postoji. Potrebno je razjasniti da li je to ista osoba navedena u članu 19. temeljnog teksta Zakona.

Preporuka: Razmotrite koherentnost odredaba zakona i osigurajte da postoji jaka definicija službenika za informisanje, njihovih uloga i odgovornosti.

Prijedlog 3.i: *Dan podnošenja je dan kada je zahtjev ili drugi podnesak primljen u javnom organu;*

Analiza: Nije jasno šta znači "drugi podnesak", osim ako to ne označava dio korespondencije sa podnosiocem zahtjeva, što bi moglo biti jasnije navedeno.

Preporuka: Razjasnite ili uklonite "drugi podnesak".

Prijedlog 3.j: *Dan dostavljanja je dan kada je rješenje ili drugi akt uručen podnosiocu zahtjeva;*

Analiza: Striktno govoreći, dan dostavljanja treba biti dan kada je podnosilac zahtjeva primio akt, uzimajući u obzir da postoji pravna obaveza. Nije dobro imati odluku koja nosi jedan datum, a ne uručiti je narednih 15 dana. Preporučujemo pojašnjenje ove odredbe.

Preporuka: Razmotrite i razjasnite ovaj prijedlog.

Prijedlog 3.k: *Kontrola znači raspolaganje informacijama ili kontrola slobode pristupa informacijama.*

Analiza: Nije jasno šta znači "kontrola slobode pristupa informacijama". U svakom slučaju, ta odredba se ne čini neophodnom, jer se čini da duplicira ranije definicije i da je suvišna.

Preporuka: Razmotrite i razjasnite ovaj prijedlog.

3.4 Pravo na privatnost

U Obrazloženju je naveden niz razloga za izmjene i dopune ZoSPI u vezi sa odredbama o privatnosti i zaštiti ličnih podataka. Te promjene prvenstveno imaju za cilj da postignu jasnoću odredaba između ZoSPI i Zakona o zaštiti ličnih podataka, i da uklone preklapanje nadležnosti, kao i da osiguraju dosljednost tumačenja. Međutim, i pored toga, amandmani postavljaju neprihvatljiva ograničenja prava na pristup informacijama i ne treba ih usvojiti pošto su upravo suprotni međunarodnim standardima u vezi sa pravom na pristup informacijama, a koje se Bosna i Hercegovina obavezala da će poštovati.

I) Uklanjanje preklapanja nadležnosti sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka:

Odredbе koje su osmišljene samo zato da bi uklonile preklapanja u smislu pravnih mehanizama između ZoSPI i Zakona o zaštiti ličnih podataka se nalaze u članu 6. Zakona o izmjenama i dopunama (brisanje člana 11. stav 3 o mehanizmima za pristup ličnoj informaciji od strane fizičkog lica na koje se ista odnosi) i članu 8. Zakona o izmjenama i dopunama (član 17. o mehanizmima za izmjenu ili davanje komentara na lične informacije).

Preporuka: Ove izmjene i dopune su prihvatljive i nije ih potrebno dalje komentarisati.

ii) Jasnoća u uspostavljanju ravnoteže između pristupa informacijama i zaštite podataka: Drugi razlog predstavljen u Obrazloženju je da se u dosadašnjem radu Agencija za zaštitu podataka susretala sa nizom problema u pogledu tumačenja u oblasti zaštite ličnih podataka i u vezi sa ograničenjima pristupa informacijama i, kao što je navedeno, u vezi sa objavljivanjem informacija koje sadrže lične podatke, ali nisu navedeni nikakvi konkretni primjeri. Dalje je data detaljnija argumentacija u vezi sa sudskim predmetima, iako neophodnost uskraćivanja pristupa bilo kom sudskom predmetu nije opravdana. Ono što je navedeno je da je Sud Bosne i Hercegovine utvrdio (nije navedeno konkretno kada) da predloženo rješenje po kome se objavljuju odluke samo u nekim sudskim predmetima nije u suprotnosti s važećim odredbama Zakona o zaštiti ličnih podataka BiH. To može biti slučaj, ali su ovi prijedlozi, nažalost i u ozbiljnoj mjeri, u suprotnosti sa pravom na pristup informacijama. Predložene promjene su sljedeće:

Sadašnja odredba	Predložena odredba
<p>Član 8. Izuzetak kod zaštite privatnosti Nadležni javni organ će utvrditi izuzetak kada opravdano utvrdi da tražene informacije uključuju lične interese koje se odnose na privatnost trećeg lica.</p>	<p>“Član 8. Ograničenje radi zaštite prava na privatnost i drugih legitimnih privatnih interesa 1. Nadležni javni organ postupajući u skladu sa ovim zakonom i posebnim propisom koji se odnose na zaštitu ličnih podataka će ograničiti pristup informaciji ili dijelu informacije ukoliko bi se njenim objavljivanjem ugrozilo pravo na privatnost i drugi legitimni privatni interesi. 2. Izuzetno od stava 1. ovog člana, javni organ neće ograničiti pristup informaciji ili dijelu informacije koja se odnosi na: a) korištenje javnih sredstava, izuzev sredstava dodijeljenih za socijalna primanja, zdravstvenu zaštitu i zaštitu od nezaposlenosti; b) vršenje javne funkcije, što podrazumijeva i prihode, imovinu i sukob interesa javnih funkcionera i njihovih srodnika koji su obuhvaćeni zakonom kojim se uređuje sprječavanje sukoba interesa; c) sudske odluke u predmetima od općeg značaja za javnost kao što su predmeti ratnih zločina, organizovanog kriminala, korupcije, terorizma, porezne utaje i drugi predmeti koji prema ocjeni javnog organa koji vodi postupak predstavljaju predmete od općeg značaja za javnost; d) ime, prezime i radno mjesto zaposlenih u javnim organima; 3. Ograničenje pristupa informaciji ili dijelu informacije radi zaštite privatnosti traje 70 godina od njenog nastanka i najmanje 20 godina od smrti lica na koje se odnosi, osim ako lice na koje se informacija odnosi ili njegov bračni drug ili vanbračni drug, djeca ili roditelji poslije njegove smrti daju izričit pismeni pristanak da se informacija objavi prije proteka ovog vremenskog roka.”</p>

Predloženi član 8. stav 1 uvodi izuzetak od prava na pristup informacijama zasnovan na Konvenciji o pristupu službenim dokumentima Vijeća Evrope koja dopušta izuzetak u cilju zaštite "privatnosti i drugih legitimnih privatnih interesa" (član 3.1.f). To je prihvatljiva manja izmjena teksta temeljnog ZoSPI.

Međutim, predloženi novi član 8. stav 2 ima zamršenu strukturu kojom izuzima određene informacije od ograničenog pristupa po osnovu privatnosti, ali onda uspostavlja određene izuzetke, čime, u stvari, značajan broj informacija postaje obavezno nedostupan javnosti. Zapravo, obavezni izuzeci uključuju sljedeće:

- Javna sredstva dodijeljena za socijalna primanja, zdravstvenu zaštitu i zaštitu od nezaposlenosti;
- Bilo kakve informacije o vršenju javne funkcije, koje ne ulaze u ograničenu listu informacija (prihodi, imovina i sukob interesa javnih funkcionera i njihovih srodnika koji su obuhvaćeni zakonom kojim se uređuje sprječavanje sukoba interesa);
- Sve sudske odluke koje nisu uključene u ograničenu listu "predmeta od opšteg značaja za javnost" ("predmeti ratnih zločina, organizovanog kriminala, korupcije, terorizma, porezne utaje i drugi predmeti koji predstavljaju predmete od opšteg značaja za javnost"), kao i potencijalne druge informacije o sudskim predmetima koji su ili u postupku ili nakon što je presuda donesena;
- Bilo koje podatke o zaposlenima u javnim organima koji nisu samo ime, prezime i naziv radnog mjesta.

Informacije koje su potencijalno izuzete od prava na slobodu pristupa, u skladu sa ovom odredbom, po osnovu toga da sadrže lične podatke, sve predstavljaju informacije od ogromnog opšteg značaja za javnost. Naročito je širok obim izuzetih informacija o potrošnji javnih sredstava dodijeljenih za socijalna primanja i zdravstvenu zaštitu: ta definicija pokriva mnoge informacije koje ne predstavljaju lične podatke i za koje postoji jasan značaj za javnost.

Oblast zaštite privatnosti i zaštite ličnih podataka je složena i zbog toga je neophodno veoma pažljivo izraditi zakone. Zakon pogotovo treba da obuhvati jasne principe koji se mogu primijeniti na pojedinačne slučajeve i koje mogu ponovo razmotriti nadzorna tijela i sudovi, ako je to neophodno. Ti principi moraju uzeti u razmatranje da su i pravo na pristup informacijama i pravo na zaštitu privatnosti osnovna prava koja štiti Evropska konvencija o ljudskim pravima. To u Obrazloženju nije uzeto u obzir, jer se ono poziva na pravo na privatnost, ali ne i na pravo na pristup informacijama.

Pored toga, u predloženom novom članu 8. stav 2 nisu uzeti u obzir drugi zahtjevi sadržani u Konvenciji o pristupu službenim dokumentima i uopšte u međunarodnom pravu, naime, da štetu kojoj može biti izložen zaštićeni interes (privatnost i drugi legitimni privatni interesi) treba pokazati u svakom pojedinačnom slučaju, u odluci koju treba da izradi i dobro obrazloži javni organ, a pored toga, treba vršiti utvrđivanje javnog interesa.

U još jednom preokretu, u veoma nejasnoj zakonskoj formulaciji, predlažu se izmjene i dopune člana 9., kojima se propisuje kako slijedi: „Za pristup informacijama iz člana 8. stav 2. se neće vršiti utvrđivanje javnog interesa“. Ovdje nije sasvim jasno da li se ova formulacija odnosi na propisane obavezne izuzetke izuzetaka, ili na izuzetke od izuzetaka izuzetaka. Drugim riječima, nije jasno da li se, naprimjer, utvrđivanje javnog interesa neće vršiti u slučaju trošenja javnih sredstava ili u slučaju trošenja javnih sredstava na zdravstvenu zaštitu. Slično tome, da li se utvrđivanje javnog interesa neće vršiti u pristupu odlukama suda za koje je zakonodavac utvrdio da su u javnom interesu ili se utvrđivanje javnog interesa neće vršiti u pristupu drugim odlukama suda?

Čini se da ispravno tumačenje ovog teksta (na osnovu dostupnog prevoda), upućuje na zaključak da se utvrđivanje javnog interesa neće vršiti u izuzecima izuzetaka. Prema tome, lični podaci, sadržani u informacijama u vezi sa trošenjem javnih sredstava, nikada ne podliježu utvrđivanju javnog interesa, jer je zakonodavac ocijenio da informacije o trošenju javnih sredstava moraju biti javnog karaktera. Slično tome, nikada neće postojati potreba za utvrđivanjem javnog interesa u slučaju pristupa presudama suda u predmetima ratnih zločina, informacija o vršenju javne funkcije, uključujući tu i informacije o prihodima, imovini i sukobu interesa javnih funkcionera, niti informacija o imenu, prezimenu i radnom mjestu zaposlenih u javnim organima. Ukoliko je ovo ispravno tumačenje navedene odredbe, onda je ovaj amandman sasvim nepotreban, jer bi dovoljno bilo da zakonodavac precizira koje će informacije uvijek biti dostupne javnosti.

Čak i ako bi, međutim, zakonodavac želio navesti grupe informacija koje bi uvijek trebale biti dostupne javnosti, to mu ne daje pravo da zanemari potrebu zaštite privatnosti i druge zakonite privatne interese. Navest ćemo hipotetički, ali sasvim moguć primjer: dokument vezan za sukob interesa može sadržati ime osobe (naprimjer, osobe koja je prijavila sukob interesa), koje u tom trenutku ne bi trebalo biti dostupno javnosti. Također bi se moglo desiti da postoje informacije o trošenju javnih sredstava u oblastima osim sredstava dodijeljenih za socijalna primanja, zdravstvenu zaštitu i zaštitu od nezaposlenosti, gdje bi trebalo zadržati lične podatke (podatke koji bi mogli obuhvatati ne samo imena, već i identifikacijske podatke, pa čak i brojeve bankovnih računa!).

Jasno je da predložene odredbe nisu razmotrene dovoljno pažljivo, niti dovoljno detaljno. Predloženim izmjenama i dopunama Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH predviđa se široka lepeza konkretnih pitanja koja bi se mogla javiti prilikom dostavljanja zahtjeva za pristup informacijama u bilo kojem području djelovanja institucija vlasti. Upravo iz tog razloga međunarodnim i komparativnim standardima, uključujući tu, između ostalog, Konvenciju o pristupu službenim dokumentima, propisano je da se izuzeci od prava pristupa informacijama utvrđuju od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir i moguću štetu i javni interes. Nastojanje da se odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH, u kontekstu zaštite privatnosti, definiraju na navedeni način, opasno je, jer otvara mogućnost za gotovo neizbježne pogreške: navodna zabrinutost na koju se poziva Agencija za zaštitu ličnih podataka, zbog mogućnosti neopravdanog ograničavanja pristupa, kao i zbog mogućnosti pogrešnog objavljivanja ličnih podataka, navedenom formulacijom višestruko se uvećava.

Posebnu zabrinutost pobuđuju odredbe koje se odnose na sudske postupke. Standardni je princip u demokratskim društvima da je rad pravosudnih institucija otvoren za javnost: saslušanja pred sudom su javna i svaki novinar trebao bi imati mogućnost da prisustvuje saslušanju i napiše izvještaj o postupku. Odluke suda i drugi, sa njima povezani dokumenti, moraju biti dostupni javnosti, kako bi se zaštitio javni interes i osiguralo zadovoljenje pravde. Sva dopustiva ograničenja pristupa sudskim spisima (čak su i Konvencijom o pristupu službenim dokumentima propisani izuzeci u vezi sa, kako se u Konvenciji navodi: „jednakošću stranaka u postupku i efikasnim zadovoljenjem pravde“), ne mogu se primjenjivati na ishod sudskog postupka. Konvencija o pristupu službenim dokumentima jasno propisuje da sva ograničenja moraju biti propisana zakonom i da moraju biti: „nužna u demokratskom društvu i proporcionalna cilju zaštite [utvrđenog interesa]“. U većini demokratskih društava, ovim principom zagovara se gotovo potpuni pristup odlukama suda (u nekim slučajevima su dozvoljene veoma ograničene intervencije, u formi zatamnjivanja imena, u cilju zaštite maloljetnih osoba u predmetima zlostavljanja djece, incesta ili nasilja u porodici). Značaj zaštite i praćenja nezavisnosti i nepristrasnosti pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini, kao i značaj šireg društvenog interesa koji se ogleda u upoznavanju javnosti sa ishodom sudskog postupka, predstavljaju snažne argumente u prilog objavljivanju svih odluka suda. Preporučuje se da se izvrši izmjena jezičkih formulacija, da bi se odredbama Zakona

propisalo da je objavljivanje svih odluka suda u cijelosti pravilo, osim u iznimnim slučajevima, kada postoje uvjerljivi argumenti u korist redigovanja određenih ograničenih informacija.

Preporuke:

- » Uvrstiti zaštitu privatnosti i ostale legitimne privatne interese u opštu listu izuzetaka, koja bi trebala biti usklađena sa odredbama Konvencije o pristupu službenim dokumentima.
- » U cijelosti izbrisati predložene odredbe člana 8.2.
- » Sačiniti plan provedbe obuke službenika za odnose sa javnošću i ostalih javnih zvaničnika, na temu ostvarenja ravnoteže između pristupa informacijama i zaštite ličnih podataka, te uvesti snažne mehanizme za podršku i nadzor, kako bi se poboljšala postojeća praksa rada. Ovo nije pitanje koje se može riješiti isključivo, niti čak prvenstveno, donošenjem zakona.

iii. Vremensko trajanje ograničenja pristupa ličnim podacima

Predloženim odredbama člana 8.3 uvodi se ograničenje pristupa informacijama u cilju zaštite privatnosti, u trajanju od 70 godina od nastanka informacije ili 20 godina od smrti osobe na koju se informacija odnosi (izuzev u slučaju davanja saglasnosti osobe na koju se informacija odnosi ili člana njene porodice, u slučaju njene smrti).

Ovo je također veoma sporna odredba. Prije svega, ona je u suprotnosti sa odredbama Konvencije o pristupu službenim dokumentima, kojom se propisuje da se odluka o tome donosi uz uvažavanje okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Drugim riječima, zahtjev za pristup informacijama koji je odbijen danas, može biti odobren sutra, ukoliko dođe do promjene okolnosti. Takva promjena mogla bi značiti da procijenjena šteta nije tako velika, ili da je došlo do jačanja javnog interesa u mjeri koja opravdava objavljivanje podataka.

Drugi problem u vezi sa ovom odredbom ogleda se u činjenici da ona ne odražava pravilno poimanje značenja odredbe Konvencije o pristupu službenim dokumentima (član 3.3.), kojom se državama daje mogućnost „utvrđivanja vremenskog trajanja ograničenja, po čijem isteku ograničenja ... više nisu na snazi“. Autori Konvencije namjeravali su dati mogućnost uvođenja vremenskog ograničenja, u cilju davanja naznaka podnosiocu zahtjeva o tome kada će dokument biti dostupan. Na primjer, dokument u vezi sa procesom odlučivanja nije dostupan u vrijeme podnošenja zahtjeva, ali će biti dostupan neposredno nakon donošenja odluke. Primjer primjene ove odredbe bio bi proces javne nabavke, gdje dokumenti postaju dostupni nakon dodjele ugovora. Autori Konvencije o pristupu službenim dokumentima nisu mislili na izuzetno dugotrajna vremenska ograničenja, kakvo je ograničenje u trajanju od sedamdeset godina.

Treći problem ogleda se u činjenici da se ovom odredbom uvode moguća preklapanja sa odredbama drugih propisa kojima se regulira privatnost, iako su predloženim amandmanima otklonjena ostala preklapanja. Sve opšte odredbe o trajanju perioda u kojem se lični podaci smatraju ličnim podacima (za vrijeme života osobe), trebale bi biti sadržane u drugim propisima, ukoliko su uopšte potrebne, što je upitno. Iz tog razloga, takva odredba nije sadržana u Konvenciji o pristupu službenim dokumentima, te je ne bi trebalo uvoditi u Zakon o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine.

Preporuke:

- » U cijelosti izbrisati predložene odredbe člana 8.3.

- » Uvesti odredbu kojom se od javnih organa, prilikom primjene izuzetaka, traži da podnosioca zahtjeva obavijeste o tome kada će informacija koju je tražio biti dostupna.
- » Osigurati da su javni zvaničnici upoznati sa činjenicom da informacija koja je uskraćena na osnovu zaštićenog interesa može biti zatražena ponovno i da može biti dostupna kasnije.

3.5 Žalbe

U pogledu Zakona o slobodi pristupa informacijama Bosne i Hercegovine, odredbe o žalbenom postupku već dugo predstavljaju problem. Prema obrazloženju, predloženi amandmani članova 23 i 26 uvode se kako bi se otklonili problemi uzrokovani izmjenama iz 2011. godine, koje se odnose na žalbeni postupak. Mogućnost pokretanja upravnog i sudskog postupka detaljnije je objašnjena novim odredbama koje glase:

Član 23. Pravo na žalbu

1. *Protiv akta prvostepenog javnog organa o zahtjevu za pristup informaciji može se izjaviti žalba nadležnom javnom organu koji shodno odredbama zakona postupa kao drugostepeni organ u odnosu na prvostepeni javni organ. Ukoliko takvog organa nema, protiv navedenog akta može se pokrenuti upravni spor.*
2. *Javni organ nadležan za rješavanje po žalbi dužan je donijeti rješenje i otpremiti ga podnosiocu žalbe u roku od 30 dana od dana podnošenja žalbe.*
3. *Žalba na rješenje kojim se udovoljava zahtjevu za pristup informaciji ne odgađa izvršenje rješenja.*

Veoma je važno da postoji mogućnost pokretanja učinkovitog internog žalbenog postupka. Ono na što je prvo potrebno skrenuti pažnju, je činjenica da se odredbama člana 23.2 javnim organima daje 30 dana da odluče o žalbi. To je dugotrajan vremenski okvir (uz pretpostavku da se radi o 30 radnih dana, mada se čak i 30 kalendarskih dana čini dugim vremenskim periodom). Evropska unija, čiji je standard 15 radnih dana za davanje odgovora na pitanja, propisuje za javna tijela 15 radnih dana da procesuiraju žalbu i dostave konačnu odluku podnosiocu. Preporučuje se da Bosna i Hercegovina skрати vremenski rok za rješavanje žalbi, posebno uvažavajući činjenicu da su, kako je to istakao Evropski sud za ljudska prava, „vijesti [informacije] kvarljiva roba”.

Predložene odredbe člana 23.3 nisu jasne. Čini se da se njima omogućava pravo na osporavanje odluka o dostavljanju informacija, ali da žalba na takve odluke „ne odgađa izvršenje”. Ako se ima u vidu činjenica da su vremenski rokovi za žalbe duži od vremenskih rokova za dostavljanje informacija, ova odredba sasvim je bespredmetna, budući da će informacije, do vremena donošenja odluke o ishodu žalbenog postupka, već biti u javnoj sferi.

Članom 10 Zakona o izmjenama i dopunama, vrši se izmjena i dopuna odredbi važećeg člana 26., stav 1., kako bi se propisala mogućnost pokretanja upravnog postupka. Formulacija ove odredbe (barem u prevedenoj verziji teksta) nije sasvim jasna i trebalo bi je revidirati kako bi se osiguralo da je predloženu odredbu moguće primijeniti u praksi, u skladu sa trenutno važećim zakonskim okvirom u Bosni i Hercegovini.

Preporuke:

- » Ponovno razmotriti vremenske rokove u budućim odredbama člana 23.2 i svesti ih na prihvatljivu mjeru (najviše 15 radnih dana), u skladu sa standardima EU.
- » U interesu jasnije formulacije, revidirati predložene izmjene i dopune odredbi člana 23.3 i 26.

3.6 Ostali amandmani

Predložene izmjene i dopune člana 7, tehničke su prirode, i donose samo izmjenu formulacije (zamjena riječi "prilaže" riječju "dostavlja" –, iako bi nova riječ možda trebala glasiti "šalje"), što se ne čini spornim, zbog čega ne postoji potreba za davanjem komentara.